

Kassai Tibor

SNO(A)PAD: egy nevezéktani javaslat kalandos története

„A szaknyelv szerszám. Miként az alkotóművész, a kreatív iparos sem képes szerszám nélkül kifogástalanul dolgozni, így a tudományok világában a tudományos eredmények megfogalmazása is szerszámot, azaz közérthető, egységes szaknyelvet kíván. Ezt a szaknyelvet a tudományos dolgozónak kell új közleményei írása során állandóan csiszolnia, frissítenie.”

Donáth Tibor (8)

Harminc évvel ezelőtt, 1988-ban látott napvilágot az Állatorvos Parazitológusok Világszövetsége (World Association for the Advancement of Veterinary Parasitology, WAAVP) javaslata az állatok paraziták okozta bántalmainak egységesített elnevezéséről (Standardized Nomenclature of Animal Parasitic Diseases, SNOAPAD). A kerek évforduló és a magyar vonatkozások okán vállalkozom e javaslat kalandos történetének vázlatos felidézésére.

AZ ELŐZMÉNYEK A felismerés, hogy az élősködő életmódot folytató egysejtűek, mótelyek, galandférgek, fonálférgek és rovarok többé-kevésbé károsítják a gazdaállat vagy az ember szervezetét, a múlt század első felében magával hozta az igényt az e kórokozókval való fertőzöttség, mint klinikai állapot megnevezésére. Kézenfekvő volt, hogy e betegségneveket sok esetben a kórokozó taxonnevének szótövéhez kapcsolt főnévképző utótaggal célszerű megalkotni. Erre a célra a görög nyelvből ismert -osis, -iasis és -asis képzőkkel ötletszerűen alkotott betegségnevek, vagyis egy kórforma megnevezésére többféle név egyidejű használata terjedt el a parazitológiai szakirodalomban és klinikai szóhasználatban (pl. taeniosis, taeniasis, taeniiasis, trichinosis, trichinellosis, trichinelliasis stb.). Ez a helyzet nemcsak összeegyeztethetetlen a szaknyelvi tisztaság alapkövetelményével, hanem – ami ennél fontosabb – az elektronikus adattárak korában korlátozza az adattárolás és -keresés hatékonyságát is.

BÁTOR KEZDEMÉNYEZÉS E helyzeten való javítás szándékával az Állatorvos Parazitológusok Világszövetsége a Rio de Janeiróban tartott 1985. évi 11. kongresszusán nemzetközi nevezéktani (terminológia) bizottságot hívott életre azzal a feladattal, hogy dolgozzon ki világos elvekre alapozott javas-

latot az állatok parazitás bántalmainak egységes és állandó elnevezésére. A bizottság elnöki tisztét rám bízta.

Abban, hogy e felelősségteljes megbízatást elvállaltam, szerepe volt annak is, hogy tanítómesterem és tanszéki főnököm, Kotlán Sándor akadémikus¹ maga is különleges figyelmet szentelt a parazitás betegségek elnevezése terén kialakult, cseppet sem megnyugtató viszonyoknak. Kotlán professzor az 1960-ban megjelent *Helminthologie* c. német nyelvű könyvében (19) és a *Helminthologia* c. szaklapban 1961-ben megjelent, szintén német nyelvű cikkében (20) fejtette ki javaslatát a parazitánemzetség nevéből -osis végződéssel képzett betegségnevek általános használatára. Ez az egységes névrendszer érvényesült jótékonyan érvényesült a hazai állatorvosképző tanintézetben folyt oktatásban, ahol 45 éven át (1966-ig) Kotlán professzor oktatta a parazitológia tárgyat. Kotlán javaslatai azonban nem találtak megfelelő visszhangra a nemzetközi szakkörökben.

A FELADAT A bizottság feladata nem látszott bonyolultnak. A WAAVP kezdeményezése lényegét tekintve kísérlet volt az elnevezések szabványosításra, vagyis a szakemberek közös megegyezésére arról, hogy miután kialakult az egy kórformára vonatkozó nem kívánatos többnévűség, az azonos jelentésű nevek közül kiválasztanak egy előnyben részesített alakot, és annál is maradnak. A többnévűség a paraziták generikus zoológiai neveiből alkotott betegségnevek esetében két fő forrásból eredt. Az egyik az azonos jelentésű különféle névképzők (-osis, -iasis, -asis) megfontolás nélküli használata, a másik pedig a szótőképzés változatai.

AZ IRÁNYELVEK MEGSZÜLETÉSE A Kotlán-iskolában megszoktuk az -osis végződésű betegségnevek következetes

¹ Állatorvostudományi Egyetem Parazitológiai és Állattani Tanszék, Budapest

használatát, és élvezték ennek előnyeit. E több évtizedes gyakorlatnak a kedvező tapasztalatai birtokában nem volt nehéz meggyőződni a bizottság tagjait arról, hogy az egységesített nevet a rendszertani névből *-osis* (többes számban *-oses*) utótaggal képzett nevek használatára célszerű alapoznunk (10). Ez a szóképzés ugyanis

- az esetek nagy többségében megfelel a szóeredeti alapelveknek,
- az eszerint képzett jóhangzású neveket a különféle nemzeti nyelvek kiterjedten (bár nem következetesen) használják,
- összhangban van az orvosi és az állatorvosi szaknyelvben a különféle fertőzőes eredetű betegségek elnevezésére használatos nevekkel, pl. *brucellosis*, *leptospirosis*, *mycoplasmosis*, *rickettsiosis*, *vibriosis*, *aspergillosis* stb.

Az általános szabály szerint a szótövet a taxonnév utolsó egy vagy két betűjének az elhagyásával kell képezni. Leggyakoribb a nominativusnak megfelelő taxonnév szótövéből képzett betegségnevek használata, pl. *trichomonosis*, *piroplasmosis*, *trypanosomosis*, *ancylostomosis*, *hypodermosis*. A példaként említett nevek azonban görög eredetűek voltak. A filológiai szabály szerint viszont a görög eredetű nevek szótövét a szó genitívus alakjából kell/lehet képezni. Ilyen szótövekből kiinduló névalkotás vezetett pl. a *trichomonadosis*, *piroplasmatis*, *trypanosomatosis*, *ancylostomatosis*, *hypodermatis* stb. típusú névváltozatok megjelenéséhez. Fontolóra vettük, miként lehetne ezt a nevezéktani kettősséget megszüntetni. Megoldásként a genitívus alapú szótőképzés elvetése kínálkozott. A taxonnévvel megegyező, nominativus alapú szótőképzés általános alkalmazása görög nyelvész szakértők szerint sem kifogásolható. Rámutattak arra is, hogy a parazitológiai nevezéktan mesterseges nyelv, amelynek a szabályai inkább függenek a nyelvet használó szakemberek közmegegyezésétől, mint merev filológiai előírásoktól.

Tervezetünket véleményezésre megküldtük a parazitológia különféle területein működő 24 tekintélyes parazitológusnak, köztük 6 angol anyanyelvű kollégának. Az észrevételek figyelembe vételével kialakított javaslatunkat a WAAVP végrehajtó bizottsága az 1987. évi montreali ülésén elfogadta, s a javaslat *Standardized Nomenclature of Animal Parasitic Diseases* (SNOAPAD) néven, a WAAVP hivatalos vezérfonalaként 1988-ban jelent meg a *Veterinary Parasitology* c. folyóiratban (9). Ezzel elkezdődött a SNOAPAD kalandos története. Tisztában voltunk azzal, hogy az új nevezéktani javaslat elfogadását nem lehet kötelezővé tenni, hogy az személyes foglalkozáshoz való ragaszkodás, a hagyomány visszatartó erejével, valamint hogy csak hosszú folyamattal várható elfogadása.

Alig egy évvel a SNOAPAD-javaslat megjelenése előtt a Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOMS) kiadásában napvilágot látott a paraziták okozta bántalmaknak a WHO által támogatott névjegyzéke (5). E

kiadványban is egyetlen nevet ajánlottak általános használatra minden egyes betegség elnevezésére („one disease – one name”) (4). Valamilyen névalkotási szabályrendszer hiányában e névjegyzék szerkesztőinek nem volt más választásuk, minthogy a gyakorlatban elfogadottak minősített nevek közül állították össze a névjegyzéket, amelyben éppen ezért a taxonnevekből különféle módon alkotott betegségnevek vegyesen fordultak elő. A parazitológiai szaknyelvet használó orvosoknak mindenesetre választási lehetőségük keletkezett a CIOMS-WHO névjegyzékében szereplő és a SNOAPAD által javasolt módon alkotott betegségnevek között.

Milyen előnyöket lehetett várni a WAAVP irányelveinek követésétől?

- Egységes szerkezetbe foglalja a betegségnevek taxonnevekből való alkotásának szabályait.
- A betegségnevek állandó jegyzékének elkészítésével elősegíti a nevezéktan egységességét.
- Megkönnyíti az elektronikus adattárolást és adatkeresést.
- Javítja a parazitológia oktathatóságát.
- Támogatja az „egy betegség – egy név” elvet.

A WAAVP KEZDEMÉNYEZÉS FOGADTATÁSA A kezdet mindenesetre nagyon biztató volt. John B. Baker professzor, a kitűnő brit taxonómus vetette fel elsőként a gondolatot, hogy a SNOAPAD ésszerű és fontos javaslatainak az érvényét célszerű lenne az ember parazitás bántalmainak az elnevezésére is kiterjeszteni (3).

Az Állatorvos Parazitológusok Világszövetsége (WAAVP) mellett a parazitológiai szakterületnek volt még két fontos nemzetközi szervezete: a Parazitológusok Világszövetsége (World Federation of Parasitologists, WFP) és a Parazitológusok Európai Szövetsége (European Federation of Parasitologists, EFP). A WFP 1990-ben Párizsban tartotta VII. kongresszusát (ICOPA VII), amelyen a Világszövetség 47 tagország képviselőiből álló tanácsa egyhangúan elfogadta a SNOAPAD irányelveket, és javasolta azok egységes alkalmazását az állatok és az ember parazitás bántalmainak az elnevezésére. Ettől kezdve egyszerűsödött a betűszó SNOAPAD-ra (11). Idővel kiderült, hogy a javaslatról közzétett közlemények és a nemzetközi szervezetek hírszolgálati nem volt elegendő a világ parazitológusainak megfelelő szintű tájékoztatására sem. A hazai szakkörök többek között egy 1990 márciusában megjelent cikkemből (10), a Magyar Parazitológusok Társasága rendezvényein elhangzott előadásokból, az MPT honlapján (www.parazitak.hu) elérhető tájékoztatóból (18) szerezhettek tudomást a paraziták okozta bántalmak neveinek egységesítése végett született WAAVP kezdeményezésről, illetve annak sorsáról.

HARCBA LENDÜL AZ ELLENZÉK 1994 júliusában a három nemzetközi parazitológiai szervezet elnökei közös levélben fordultak 283 szaklap szerkesztőségéhez azzal a kéréssel, hogy ahol szükséges, ajánlják szerzőik figyelmébe a SNOAPAD

nevezéktani ajánlásait. Ezt a naívan jó szándékú felhívást sok szerkesztő „felülről jött rendeletnek” érezte, és határozott ellenszenvvel fogadta. A liverpooli School of Tropical Medicine tanárát, Keith Wallbanks professzort például arra készítette, hogy kivont karddal szálljon szembe az egységes szóhasználat érdekében a WAAVP által kezdeményezett javaslatl. Magánemberként megszervezett egy levélzavazást a parazitológia és a trópusi orvostan szakterület angol nyelvű szaklapjai főszerkesztőinek a SNO PAD irányelveiről alkotott véleményéről. Közvélemény-kutatásának eredménye szerint a SNO PAD-javaslatot csak két folyóirat, a *Tropical Animal Health and Production* és a *Veterinary Parasitology* szerkesztősége fogadta fenntartások nélkül. A többi 30 lap szerkesztősége viszont vagy ragaszkodtak a korábbi, ún. „tradicionális terminológiához”, vagy a hagyományos és a SNO PAD-konform nevek vegyes használatának elfogadása mellett döntöttek (22). A trópusi orvostan egy másik liverpooli képviselője, Dick Ashford professzor is kifejezte felháborodását amiatt, hogy az új javaslat az egységesen -osis végződésű állandó nevek bevezetésével fel akarja számolni az olyan hagyományosan használt és általánosan elfogadott nevek használatát, mint pl. a leishmaniasis, a taeniasis vagy a schistosomiasis (1). Ashford professzor egy 2001-ben megjelent cikkében is kifejtette határozott SNO PAD-ellenes nézeteit (2). Tudomásul kellett vennünk, hogy az orvosi parazitológia területén tartózkodással, sőt ellenszenvvel fogadták a SNO PAD-kezdeményezést, és azt is, hogy a liverpooli trópusi medicina központból szervezett támadások indultak a SNO PAD javaslat leminősítésére.

VÁDAK ÉS VÁLASZOK. Melyek voltak a brit ellenzéki csoport főbb kifogásai a SNO PAD-javaslatl szemben?

- Nem veszi figyelembe az elterjedt és megszokott betegségneveket (1, 2).
- Inkább növelte, mint csökkentette a betegségek többnevűségét (2, 22).
- Megosztotta a parazitológusok közösségét (2, 22).
- A javaslat alapvetően az angol nyelv kifigurázása (2).
- A javaslat felrúgja az angol nyelv egyik fontos szabályát (2).
- Nincs szükség egységes betegség-nevezéktanra, szabványos névjegyzékre viszont igen (2).

ELTERJEDTSÉG A trópusi orvostan tekintélyes angolszász képviselőinek harcosan SNO PAD-ellenes magatartása tulajdonképpen bizonyos értelemben megmagyarázható. Ugyanis az emberben előforduló jelentősebb paraziták okozta bántalmak körében – amelyek száma alig húszra tehető! – valóban nagyon elterjedt az -iasis végződésű betegségnevek használata. Ha egy spontán kialakult, egységességet nélkülöző szaknyelvi szóhasználatról át akarunk térni egy következetes és egységes szóhasználatra, ez változásokkal jár együtt, a változások pedig – legalábbis átmenetileg – zavaró érzéseket válthatnak ki, és akár a többnevűség növekedésének az érzetét is kelthetik. Sokak számára méltánytalannak tűnhet

az elvárás, hogy új neveket fogadjanak el csak azért, mert a régiek nem illenek bele egy egységesített rendszerbe.

Más a helyzet a háziállatok és a vadon élő állatfajok esetében, amelyek mindegyikét többféle parazitával való fertőzés fenyegeti. Ebben a körben ugyanis az -osis-szal képzett betegségnevek használata volt a sokkal elterjedtebb. A SNO PAD irányelveit ismertető 1988. évi közleményünk teljességre nem törekvő névjegyzéke pl. 370 betegségnevet tartalmazott, köztük természetesen parazitazoonózisok neveit is (9). Az orvosi és az állatorvosi szakterület eltérő adottságaiból következnek ugyan nem csekély különbségek a parazitológia területén is, ezek azonban nem jelentenek „megosztottságot”. Hiányos helyzetismeretre vagy tudatos zavarkeltési szándékra vall, ha valaki e különbségekért megkísérli a SNO PAD kezdeményezését hibáztatni.

A vád, hogy a SNO PAD-bizottság nem vette figyelembe a betegségnevek használatának elterjedtségét, engem egy bonyolultabb, de a valódi nyelvhasználók által követett nyelvhasználat megismerésére alkalmasabbnak vélt módszer követésére készítetett: kérdőíves felmérést szerveztem arra vonatkozóan, hogy az európai országokban 1990 és 2004 között nemzeti nyelveken megjelent, orvosi és állatorvosi jellegű parazitológiai szakkönyvekben és egyetemi jegyzetekben a szerzők milyen betegség-nevezéktant használtak. Kéréssel 25 ország parazitológusait kerestem fel, válasz 22 országból érkezett. Az összesen 126 szakkönyvre és kézikönyvre kiterjedő felmérés szerint ezek 73,8%-ában egységesen -osis végződéssel képzett, 26,2%-ában pedig vegyesen, -osis és -iasis végződésű betegségneveket használtak (15, 16). E felmérés adatai azt mutatják, hogy a SNO PAD javaslati már kezdetől fogva összhangban voltak az európai térség parazitológus köreiben elterjedt többségi nyelvhasználatl. Ellentétben Ashford professzor véleményével, a felmérésben közreműködött orvosok és állatorvosok egybehangzóan üdvözölték a WAAVP kezdeményezését.

VESZÉLY AZ ANGOL NYELVRE Váratlanul ért bennünket a vélemény, hogy a SNO PAD-nevezéktár veszélyezteti az angol nyelvet, legalább is Ashford professzor nézőpontja szerint (2). Az angol szaknyelvben toxoplasmosis, cryptosporidiosis, echinococcosis vagy pediculosis helyett senkinek sem jut eszébe – Ashford professzort sem kivéve – toxoplasmiasist, cryptosporidiasist, echinococciasist vagy pediculiasist mondani vagy írni. Aligha lehet baj a trypanosomiasis, leishmaniasis, giardiasis, toxocarosis vagy onchocercosis típusú nevekkel, amikor a bakteriológiában az angolszász szaknyelvben is általánosan elfogadott taxonnevekből -osis végződéssel alkotott betegségnevek következetes használata, mint pl. leptospirosis, salmonellosis, brucellosis, borreliosis stb. Angol filológus szakemberek véleménye szerint sincs összeférhetlenség az angol nyelv és a SNO PAD által ajánlott elnevezések között. Ashford professzornak az angol nyelv védelmében való harcos kiállása alighanem amiatti felháborodásával magyarázható, hogy egyáltalán akadt egy

kis nemzetközi csoport „angol anyanyelvű tag nélkül”, amely bátorkodott előállni az angol nyelvhasználat egy kis részét szabályozni kívánó javaslattal, amikor az angol filológia meghatározó jellegzetessége, hogy nem előírja a helyesnek vélt szabályok követését, hanem csak leírja és elfogadja a nyelvhasználók köreiben kialakult nyelvszokásokat.

Brit szerzőknek 1987-ben jelent meg az állatorvosi parazitológia alapismereteit összefoglaló könyve, amelyben még „tradicionális”, vagyis változatosan képzett betegségnevekkel találkozhatott az olvasó. Belátva az egységesített nomenklatura célszerűségét, könyvük 1996-ban megjelent második kiadásában már ők is áttértek a SNOPAD által javasolt betegségnevek következetes használatára (21). Ez beszédes válasz volt a liverpooli csoport alaptalan nyelvféltő aggodalmára, e könyvre való hivatkozást azonban Ashford professzor 2001. évi cikkében nem találtam. Az 1999-ben angol nyelven megjelent helmintológia könyvem (12), majd ennek spanyol (13) és magyar fordítása (14) is például szolgálhatott az -osis végződésű betegségnevek következetes alkalmazására.

Német anyanyelvű szerzőtársak Lehrbuch der Parasitologie für die Tiermedizin c. könyvének 3. kiadása 2013-ban jelent meg (6). Az állatorvosi parazitológia máig legátfogóbb és legmodernebb ismeretanyagát bemutató kiváló műnek 2016-ban megjelent az angol fordítása a holland Wageningen Akadémiai Kiadónál (7). E könyvben a szerzők – amint azt könyvük korábbi kiadásaiiban is tették – következetesen a SNOPAD ajánlásoknak megfelelő betegségnevet használják. Erősen gyanítom, hogy az angol nyelv ezt a kihívást is egész jól el fogja viselni...

A PARAZITÓZISOK ÁLLANDÓ NÉVJEGYZÉKE Örömrökre szolgál, hogy a SNOPAD-kritikus csoport egyetért velünk legalábbis abban, hogy szükség van a parazitás bántalmak állandó névjegyzékére. Ezzel kapcsolatban azonban nem kerülhető meg két kérdés. Az egyik: hol találnánk olyan fórumot, amelynek egy állandó névjegyzék összeállítására való illetékességét a parazitológustársadalom jobban elfogadná, mint a szakterület három legátfogóbb nemzetközi szervezete által együttesen támogatott javaslatot? A másik: milyen eredménnyel járna, ha elfogadnánk az ellenzéknek azt a logikusnak tűnő javaslatát, hogy legyen válogatási szempont az „elterjedtség”? Ezzel ugyanis olyan szempont kerülne a rendszerbe, amely természeténél fogva változó, tehát ez esetben a „standard” névjegyzék nem lenne állandó. Egyértelmű és tartós megoldásra csak az egységesített nevezéktan kínál lehetőséget.

ZÁRÓSZAVAK. Általánosságban szólva elmondhatjuk, hogy a WAAVP-nek az egységesített betegség-nevezéktan elérésére irányuló kezdeményezése a parazitológusok nemzetközi közösségében egyaránt találkozott közönnyel és érdektelenséggel, megértéssel és lelkes támogatással, valamint gyanakvó tartózkodással és ellenséges indulatokkal. Amint az várható is volt, a SNOPAD-javaslat elsősorban az állatorvosi

parazitológia berkeiben talált kedvező fogadtatásra. Az egységesített nomenklatura gondolata térhódításának az angolszász nyelvterületen és orvosi parazitológus közösségekben is kétségtelen jelei vannak ugyan, általános elfogadottságról azonban három évtized után sem beszélhetünk.

Magyarországon az állatorvosi szaknyelvben – az oktatásnak köszönhetően – már régóta általános az egységes parazitózisneveknek a következetes használata. Az orvosi szaknyelvben még nem teljes a változás, a SNOPAD-javaslat híre ugyanis – megint csak az oktatásnak „köszönhetően” – még el se jutott sok orvos kollégához. **A szóhasználat azonban soha sem lesz egységes! A jövőben az egységesített betegségnevenklatura oktatása és népszerűsítése mellett békésen együtt fogunk élni a hagyományosan használt betegségnevekkel is.** Ennek a záró gondolatnak a jegyében született meg a *Veterinary Parasitology*-ban 2006-ban közzétett szemleciikkem, amellyel befejezni kívántam az e témakörben folytatott nyilvános szerepléseimet (16). Egyidejűleg olyan keresési módszert is javasoltam, mellyel – az azonos jelentésű, többféle betegségnevvvel való együttélés időszakában is – javítható az elektronikus adatkeresés hatékonysága (17).

IRODALOM

1. Ashford Dick *A plea for consistency: reply*. *Parasitology Today*. 1994;10:143.
2. Ashford Dick *Current usage of nomenclature for parasitic diseases, with special reference to those involving arthropods* *Medical and Veterinary Entomology* 2001;15:121–125.
3. Baker John *Towards standardized names for parasitic diseases* *Parasitology Today* 1989;5:31–32.
4. Bankowski Zbigniew *One disease, one name* *World Health Forum* 1991;12:67–69.
5. Council for International Organizations of Medical Sciences CIOMS; *International nomenclature of diseases. Volume II. Infectious diseases. Part 4: Parasitic diseases* Geneva, World Health Organisation 1987.
6. Deplazes Peter, Eckert Johannes, von Samson-Himmelstjerna Georg, Zahner Horst *Lehrbuch der Parasitologie für die Tiermedizin* Harmadik kiadás. Stuttgart, Enke Verlag 2013.
7. Deplazes Peter, Eckert Johannes, Mathis A., von Samson-Himmelstjerna Georg, Zahner Horst *Parasitology in Veterinary Medicine* Wageningen Academic Publishers 2016.
8. Donáth Tibor *Hogyan is állunk a magyar anatómiai szaknyelvvvel?* *Magyar Orvosi Nyelv* 2003;2:31.
9. Kassai Tibor, Cordero del Campillo Miguel, Euzeby Jacques, Gaafar Sayed, Hiepe Theodor, Himonas Chris *Standardized nomenclature of animal parasitic diseases (SNOAPAD)* *Veterinary Parasitology* 1988;29:299–326.
10. Kassai Tibor *A parazitózisok egységes nomenklaturájáról* *Magyar Állatorvosok Lapja* 1990;45:169–173.
11. Kassai Tibor, Burt Mick *A plea for consistency*. *Parasitology Today* 1994;10:127–128.
12. Kassai Tibor *Veterinary Helminthology* Oxford, Butterworth-Heinemann 1999.

13. Kassai Tibor *Helmintológia veterinaria* Zaragoza, Editorial Acribia 2002.
14. Kassai Tibor *Helmintológia. Az állatok és az ember féregélősködők okozta bántalmái* Budapest, Medicina Könyvkiadó 2003. Második kiadás: Budapest, Magyar Állatorvosi Kamara 2011.
15. Kassai Tibor *Nomenclature for parasitic diseases: a survey of current usage in the European countries* Proceedings of the 9th European Multicolloquium of Parasitology 18–23 July 2004 Valencia, Spain. Medimond, Bologna, Monduzzi Editore 2005:351–355.
16. Kassai Tibor *Nomenclature for parasitic diseases: cohabitation with inconsistency for how long and why?* Szemleciikk. *Veterinary Parasitology* 2006;138:169–178.
17. Kassai Tibor *The impact on database searching arising from inconsistency in the nomenclature of parasitic diseases.* *Veterinary Parasitology* 2006;138:358–361.
18. Kassai Tibor *A parazitás bántalmak nomenklatúrája húsz évvel a SNO(A)PAD meghírdetése után* www.parazitak.hu/szakirodalom/SNOPAD/ 2008. (letöltés: 2018. január 31.)
19. Kotlán Sándor *Helminthologie* Budapest, Akadémiai Kiadó 1960:13–19.
20. Kotlán Sándor *Neue Bestrebungen auf dem Gebiet der Parasitologie. Die Nomenklatur der Helminthosen* *Helminthologia* 1961;3:174–182.
21. Urquhart Georg, Armour Jimmy, Duncan John, Dunn Angus, Jennings Frank *Veterinary Parasitology*. Második kiadás. Oxford, Blackwell Science 1996.
22. Wallbanks Keith *Straw poll on nomenclature of parasitic diseases* *Parasitology Today* 1995;11:298.

